

"XalqTV"-nin qonaqları

Filmləri qoruyan xəzinə

Müsaibimiz Dövlət Film Fondunun direktoru Cəmil Quliyevdir

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan kinosunun 125, "Azərbaycanfilm" kinostudiyasının isə 100 illiyi tamam olur. Dövlət Film Fondunun direktoru, görkəmli kinorejissor və ssenari müəllifi Cəmil Quliyevin 60 illik yubileyini də bu siyahıya əlavə etmək olar. Milli Mətbuat və Jurnalistika Günü ərəfəsində "XalqTV"-nin qonağı olan Cəmil Quliyevi həm yubileylər münasibətilə, həm də AJB-nin üzvü kimi təbrik edərək onunla söhbətə başladım.

– Cəmil müəllim, sizi geniş tamaşaçı kütləsinə təqdim etməyə ehtiyac yoxdur. Hələ uşaq yaşınızdan "Alma almaya bənzər" filmində hamının tanıdığı bir personajı – Kərimov rolunu oynamaqla yadda qalmısınız. Təxminən yarım əsr əvvəlki həmin debütünüz düşərli olub, elə deyilmi?

– Elədir. Məndə teatra, kinoya məhəbbəti atam Elşad Quliyev yaratdı. Xatırladım ki, atam uzun illər "AZTV"-nin rəhbər vəzifələrində çalışıb, özü də görkəmli teatr rejissorlarımız Mehdi Məmmədov və Tofiq Kazımova dostluq edib. Onlar atamı tez-tez öz tamaşalarına dəvət edirdilər, mən də onunla gedirdim. Belə-belə bu mühitə qaynayıb-qarışdım. Daha öncə "Şərikli çörək"lə "Leyla və telefon" filmində rol almalydım, amma qismət olmadı. Nəhayət, İçərişəhərdə qonşumuz olan kinorejissor Arif Babayev "Alma almaya bənzər" filmində mənə sənədi və Kərimov roluna təsdiq edildim. İlk addımlarım, həqiqətən də, düşərli olub.

– O filmə həm də rəhmətlik əminiz Hacıbaba Bağirovla tərəf-müqabili olmusunuz...

– Bəli, baş rollardan birini Hacıbaba müəllim ifa edirdi. Onunla bir yerdə çox məmnuniyyətlə çəkildim. Biz Quba şəhərində bir yerdə qalırdıq. Çox gözəl, unudulmaz günlər idi...

– Cəmil müəllim, keçək bugünkü duruma. Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin professorusunuz, orada kafedra müdiri də, dosent də olmusunuz. Kino sahnəsində bir çox vəzifə tutaraq, öhdəsindən layiqincə gəlmisiniz və hazırda Dövlət Film Fondunun direktorusunuz. Bir qədər də bu barədə danışın.

– Dövlət Film Fondu 1993-cü ildə ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən yaradılıb. Bu təsisatdan əsas məqsəd milli filmlərin qorunub saxlanması, onların təbliğidir. 1994-cü ildə təşkilat tam olaraq formalaşmış və keçmiş Qələbə kinoteatrında məskunlaşmış. 2008-ci ildə möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin tapşırığı ilə "Azərbaycanfilm" kinostudiyasının ərazisində müasir standartlara cavab verən iki korpuslu bina inşa edildi və bugünkü fondumuz fəaliyyətini orada davam etdirir. Onu da qeyd edim ki, Dövlət Film Fondu Beynəlxalq Kino Arxivlər Federasiyasının üzvüdür. Bununla da fondumuz beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanı təmsil edir. Beynəlxalq əlaqələrimiz fondun inkişafına böyük təkan verir.

– İlk Azərbaycan filmləri və yaxud bizim baxıb, gördüyümüz o filmlərin ilkin variantları da Film Fondunda yer alırmı?

– Azərbaycan kino tarixinin yaranması bakılı fotoqraf Aleksandr Mişonun ilk çəkilişləri dövründən hesablanır. O, Fransada keçirilən yarmakadan kino aparatı alaraq Bakıya gətirmişdi. Həmin aparatla ilk çəkilişləri edib. Təbii ki, bunlar məşhur çəkilişlərdir. Bibiheybət və Balaxanıda neft yanğını, fontanı və s. Bu görüntülər

bizdə yox idi, 90-cı illərin sonunda kinoşünas Ayaz Salayev Fransada olarkən oradan həmin filmlərin lentlərini əldə edərək bizim dövlət fonduna gətirdi. İndi o görüntülər tez-tez televiziya nümayiş olunur. Sadaladığım faktlardan yola çıxaraq demək olar ki, bizim kino tariximiz 1898-ci ildən başlayır. İlk nümayişlər may, iyun və avqust aylarında olub. Bizim ilk səssiz filmimiz İbrahimbəy Musabəyovun 1916-cı ildə lentə alınan "Neft və milyonlar səltənəti" filmidir. Filmin rejissoru Boris Svetlovdur. Baş rolda unudulmaz aktyorumuz Hüseyn Ərəblinski çəkilməmişdi. Hüseyn Ərəblinski Azərbaycanın ilk kinoaktyoru hesab olunur. Sonrakı dövrlərdə çəkilən filmlərin heç biri bu günə qədər gəlib çıxmayıb. Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra – 1923-cü ildə Azərbaycan Kino-Foto İdarəsi yaradılıb. Həmin idarənin yanında Bakı kinostudiyası təşkil edilib. O dövrün ilk filmi "Qız Qalası" olub. Filmin rejissoru Vladimir Ballyuzekdir. Kinomuzun milliləşməsində böyük pay sahibi olan şəxs isə görkəmli xadimi Şamil Mahmudbəyovdur. O, Zaqafqaziya ilk kinolaboratoriyaya yaradılıb və filmlərin emalı prosesi Azərbaycanda həyata keçirilməyə başlanıb. Ən əsası isə onun azərbaycanlıları kino istehsalatına cəlb etməsidir. Həmin dövrdə görkəmli rejissor Mikayıl Mikayılov, Azərbaycanın ilk kino operatoru Camal İsmixanov, rejissor Əbdül Həsənov və başqaları Azərbaycan kinosuna cəlb olunublar. İlk azərbaycanlı kinorejissor – görkəmli teatr xadimi Abbas Mirzə Şərifzadə "Bismillah" filmi çəkib. Əfsuslar olsun ki, bütün bunların təşəbbüskarı Şamil Mahmudbəyov məhz azərbaycançılıq ideyalarına, milli kadrları irəli çəkdiyinə görə repressiya olunub.

– Siz öncə 2006-2013-cü illərdə Dövlət Film Fonduna rəhbərlik etmisiniz, indi yenidən 3 ilə yaxındır ki, fondun direktorusunuz. Həm kino xadimi, həm fondun rəhbəri, həm də pedaqoq kimi tanınırsınız. Bir çox beynəlxalq təşkilatın üzvüsünüz. Bu barədə də danışın, yaxşı olar.

– Bu gün kino arxiv təşkilatlarının fəaliyyəti birbaşa olaraq beynəlxalq əlaqələrə bağlıdır. Arxivlər bir-biri ilə təmasda olmalı və əldə etdikləri materialları bölüşməlidirlər. Bizim arxivimiz bir çox ölkələrlə müqavilə imzalayıb. Həmin ölkələrdə Azərbaycan kinosu ilə bağlı xeyli material var idi ki, biz onları elektron formatda ölkəmizə gətirdik. Litva, Latviya, Belarus, Ukrayna, Rusiya, Gürcüstan, Moldova, Qazaxıstan kino arxivləri ilə müvafiq sazişlərimiz var.

– Sovet dövründə çəkilən bəzi Azərbaycan filmləri Moskvanın yoxlamasından keçərək qayıdılıb. Onların bərpası ilə bağlı addımlar atılıbmı?

– Müəyyən filmlər olub ki, o dövrdə rəflərə qoyulub. Məsələn, "Bir ailə" filmi 1943-cü ildə çəkilib və ssenari müəllifi görkəmli ədib Mir Cəlal Paşayev olub. Rejissor Qriqori Aleksandrov olsa da,

filmə əsas işi yerli rejissorlar Rza Təhməsin və Mikayıl Mikayılov görüblər. Filmə müharibə dövründə Azərbaycanın qələbəyə verdiyi töhfələrdən bəhs edilir, Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığı ön plana çıxarılır. Bu filmə Sovet ideologiyasından heç nə olmadığı üçün film Moskvada tənqid olunub ekranlara buraxılmayıb. 2008-ci ildə biz Moskvada bu filmin neqativini tapdıq, daha sonra səs fonogramını əldə etdik. Akademik Nərgiz xanım Paşayevanın təşəbbüsü ilə filmi bərpa etdik. "Bir ailə" hazırda Dövlət Film Fondunda qorunub saxlanılır. Bu il onun 80 illiyidir. Rəflərə qoyulan filmlərdən biri də "Bakının işıqları" idi. Bu film sonrakı illərdə ekranlara buraxıldı. Rəflərə qoyulan filmlərdən ən məşhuru isə "Dəli Kür"dür. Düzdür, sonradan bu film də ekranlara çıxdı, lakin sovet senzurası onu ağır şəkildə qayçılamışdı. Filmin final hissəsinə edilən dəyişiklikləri bərpa etmək mümkün oldu. Təsədüf nəticəsində filmin finali operator Yuri Varnovskinin evində qalmışdı. Biz o lenti tapdıq. Bu hissə hazırda Dövlət Film Fondunda qorunub saxlanılır. Rejissor Eldar Quliyevin "Bir cənub şəhərində" filmi də yayımlanmama təhlükəsi ilə üzlaşmış. Ümumiyyətlə, belə filmlərimiz çox olub.

– Sizin rejissoru, aktyoru, ssenari müəllifi, bədii rəhbəri, prodüseri olduğunuz filmlərin sayı çoxdur, sadalasaq, xeyli vaxt aparır. Bu gün siz artıq daha təcrübəli, yaradıcılığı və fəaliyyəti daha geniş arealda olan bir şəxsiyyət kimi yeni filmə bağlı ideyalarınız varmı?

– Rejissor olan hər bir kəsin fikrində həmişə film çəkmək istəyi olur. Amma bu gün film çəkmək o qədər də asan məsələ deyil. Bu, əvvəla, böyük sərmayə tələb edir. Eyni zamanda, gözəl aktyor ansamblı, yüksək səviyyədə yaradıcı heyət gərəkdir. Bunların hamısını formalaşdırmaq, təşkil etmək çətinidir. Bu problemləri həll etmək olsa, filmi çəkmək olar. Hazırda mənim əsas məqsədim, məramım Dövlət Film Fondunun arxivlərinin zənginləşdirilməsidir, qorunmasıdır. Vaxtilə itmiş filmlərimizi axtarıyıq və bir çoxunu da tapmışıq. Başlıca vəzifəmiz bir arxiv kimi Azərbaycan kinosunun tarixinə xidmət etməkdir. Filmə isə ilk imkan olan kimi çəke bilərik.

– Cəmil müəllim, bayaq rəhmətlik atanız Elşad Quliyevin adı çəkildi. Onun vaxtında Azərbaycan televiziya-sında kino ilə bağlı bir çox maraqlı verilişlər var idi, bu, sonra da müəyyən müddət davam etdi. Amma indi belə layihələr azdır. Siz özünüz bir müddət İctimai Televiziyanın rəhbərliyində olmusunuz və bu işin içində olan adamsınız. Film Fondunun əldə etdiyi, bərpa etdiyi hissələrin tamaşaçılar üçün əlçatan olması baxımından hansısa bir verilişə ehtiyac varmı?

– Bu gün "Azərbaycanfilm" kinostudiyası tapılan, bərpa edilən filmləri "YouTube" kanalında nümayiş etdirir. Çünki o filmlərin müəllif hüquqları onlara aiddir. Biz ancaq filmləri qoruyuruq, saxlayırıq. Əldə edilmiş hissələri izləmək istəyənlər "Azərbaycanfilm"-in "YouTube" səhifəsinə müraciət edə bilərlər. Amma TV kanallarında da belə verilişlər olmalıdır. Elşad müəllimin dövründə "Retro" verilişi var idi, hamımız şənbe günləri axşam o verilişi izləyirdik. Aparıcısı da o zaman gənc kinoşünas olan Ayaz Salayev idi. Həmin dövrlərdə AZTV-də kino ilə bağlı digər verilişləri İlham Rəhimli, Leyla Bədirbəyli, Həmidə Öməröva da aparıblar. "Yeni filmlər" rubrikasında kinoteatrlarda göstərilən filmlərin anonsu yayımlanırdı. Bəli, kino həmişə televiziyanın diqqət mərkəzində olmalıdır. Bu, elə bir incəsənət növüdür ki, hamı ona maraqlı göstərir.

– Maraqlı söhbətə görə çox sağ olun! Arzu edirik ki, yaxın vaxtlarda hansısa beynəlxalq film festivalından böyük bir mükafatla qayıdasınız!

– Minnətdaram.

Müsaibəni apardı:
Əli NƏCƏFXANLI,
"Xalq qəzeti"